

LÄRARHANDLEDNING TILL

VEM DÄR?



OM LÄRAR- HANDLEDNINGEN

Denna lärarhandledning kan du se som en inspirationskälla till ett fördjupande efterarbete i klassrummet. Du som lärare känner eleverna bäst och kan förhålla dig fritt till handledningens innehåll och övningar samt anpassa dem efter elevernas intressen och behov. Utöver information om Operahuset och föreställningen består lärarhandledningen av en kort uppvärmningsövning, en metod för eftersamtal samt tematiska lekar, övningar och diskussionsfrågor knutna till balettföreställningen *Vem där?* Övningarna kan göras individuellt, i större eller mindre grupper och kan knytas till ett flertal skolämnen.

Alla förstår och upplever scenkonst på sitt sätt. Vi har alla olika erfarenheter med oss som individer som färgar av sig på vår upplevelse av en föreställning, och det finns inga reflektioner som är rätt eller fel – alla har vi rätt till vår egen tolkning! Scenkonstupplevelsen är dock inte enbart subjektiv utan även kollektiv. Ni som publik är publik tillsammans, och dessutom är både ni och föreställningen en del av vårt gemensamma samhälle. Ett efterarbete i klassrummet kan bidra till ett utbyte av perspektiv och en fördjupad förståelse av både den individuella och den kollektiva upplevelsen. Arbetet kan väcka nya frågor och funderingar hos både elever och lärare, och förhoppningsvis kan lärarhandledningen ge stöd och inspiration i detta.



OM FÖRESTÄLLNINGEN

Vem där? är en fullskalig balett i miniformat om lek, vänskap och identitet. HAN och HON befinner sig i varsitt rum. De leker för sig själva och har lite tråkigt då det plötsligt händer något konstigt: Rummet känns underligt, sakerna börjar röra sig av sig själva och kroppen beter sig annorlunda. HON och HAN sugs ut ur sina egna rum och hamnar i den andras. De möts på mitten och medan rummen alltmer glider ihop börjar en vänskap ta form. Leken tar så småningom slut och de två kompisarna tar avsked av varandra, men väl tillbaka i sina egna rum är inget som vanligt – något har förändrats.

INFÖR BESÖKET PÅ OPERAN

Vi på Kungliga Operan önskar er alla bästa möjliga scenkonstupplevelse som möjligt. Här kommer därför lite information som vi tycker kan vara bra att ha med sig inför ett besök hos oss.

FÖRBEREDELSE

Berätta gärna för eleverna i god tid att ni ska hit och ta del av balettföreställningen *Vem där?*. Förklara till exempel hur ni kommer ta er till Scenkonstmuseet där föreställningen spelar och hur länge ni ska vara här. Berätta också lite om föreställningen ni ska se! Ni kan även se ett avsnitt ur vår webserie *Det magiska huset* eller lyssna på inspelad balettmusik för att bekanta er lite med balettgenren, operahuset och hur scenkonst blir till (se tipslistan längst bak). På så sätt är ni alla bättre förberedda på vad som ska hända.

TID OCH PLATS

Vem där? spelar på Scenkonstmuseet vid Nybroplan. Hit går bussar och spårvagn till stationen Nybroplan, och tunnelbanans röda linje till Östermalmstorg. Från Östermalmstorg tar det ungefär 10 minuter att promenera, medan buss och spårvagn stannar precis intill. Ingången till Unga Operans föreställningar sker via Stentrappan, längst in på Scenkonstmuseets innergård. Dörrarna till Operan öppnar 20 minuter innan föreställningen. Kom gärna i god tid så ni hinner hänga av er och kanske gå på toaletten i lugn och ro. Observera att man inte blir insläppt i salongen om man kommer för sent! Föreställningen är cirka 35 minuter lång och är utan paus.

MAT, DRYCK OCH TELEFONER

Ibland kan vi erbjuda matsäcksplats i samband med ert besök. Hör av er i god tid till unga@operan.se om ni vill äta hos oss. Vi har begränsad plats och kan tyvärr inte garantera att det finns rum för alla. Det finns inte möjlighet att värma mat. Vi vill påminna er om att det inte är tillåtet att ta med mat eller dryck in i salongen! Mobiler och annan elektronisk utrustning som kan orsaka störningar ska vara avstängda under föreställningen. Det är inte tillåtet att filma eller fotografera under föreställningen, men detta går bra att göra under applåder.

LÄRARENS ROLL

Hos oss är även du som lärare publik. Vi är måna om din upplevelse och vill påminna om att din nyfikenhet och lust smittar av sig på eleverna. Vi förstår att du har ett stort ansvar, men vi hoppas att även du får möjlighet att fokusera på föreställningen. Fråga gärna publikvärdarna på plats om det är något du eller ni som klass undrar. De vet det mesta om Operahuset och föreställningen!

EFTER ERT BESÖK

UPPVÄRMNING: MINNESRUNDA

När ni är tillbaka i klassrummet och ska påbörja efterarbetet uppmuntrar vi er att göra en kort uppvärmningsövning innan ni sätter i gång. Det bidrar till att skapa ett tillåtande rum och är ett bra sätt att få i gång både kropp och minne.

Be varje elev rita eller skriva ner sitt starkaste minne från föreställningen. Det kan vara kort eller långt, en liten detalj eller en större händelse – något om gjort intryck på dem! Begränsa gärna tiden och uppmuntra eleverna att ta det första de kommer på. Gå därefter ett varv och låt varje elev dela med sig av sitt minne.

EFTERSAMTAL – *beskriva, tolka, associera*

Inför ett fördjupande eftersamtal om balettföreställningen och era upplevelser är det viktigt att påminna eleverna om att alla är fria att göra sina egna tolkningar. Bejaka det eleverna har tagit fasta på och använd deras nyfikenhet som inspiration i det vidare arbetet.

Ett bra sätt att påbörja ett samtal är genom att först *beskriva* så objektivt som möjligt vad ni har varit med om genom frågor som: Hur såg scenrummet ut? Vilka saker såg ni på scenen? Vilka färger var det på ljuset? Hur lät musiken? Hur såg dansarna ut, vad gjorde de och hur rörde de sig?

Sedan kan ni börja *tolka* det som utspelade sig under föreställningen. Kom ihåg, det finns inga rätt eller fel! Vad handlade föreställningen om och vilka teman berördes? Vilka var de olika personerna i berättelsen och varför gjorde de som de gjorde? Var, i vilken sorts värld och i vilka rum, utspelade sig berättelsen? Vad tror ni föreställningen vill berätta?

Slutligen kan samtalet bli mer *associativt* och personligt. Vilka frågor eller känslor väcker föreställningen hos dig? Får den dig att tänka på något speciellt? Fanns det delar av föreställningen du kände igen dig i – vilka och på vilket sätt? Vad kommer du minnas mest av föreställningen?

TEMA: *Att vara en eller fler, vara själv eller två*

FUNDERA KRING VÄNSKAP!

Föreställningen *Vem där?* berör teman såsom vänskap och skillnaderna i att leka själv och leka två. Vad är egentligen vänskap? Fundera tillsammans i klassen!

Gå ihop i mindre grupper och fundera tillsammans: Vad är vänskap? Hur skulle ni beskriva det? Hur känns det att vara vänner? Vad är det bästa med att vara vänner? När kan det vara krångligt eller besvärligt med vänskap? Vad är skillnaden på att leka själv och leka tillsammans med en kompis? Skriv gärna ner stödord medan ni pratar, eller gör en tankekarta.

Efter en stund samlas ni i helklass. Låt grupperna dela med sig av sina reflektioner. Fundera vidare tillsammans: På vilket sätt påverkar man varandra som vänner? Kan man till exempel förändras när man får en ny vän? Och kan man också förändra sin nya vän? Hur går detta till? På vilket sätt påverkar vänskap ens identitet, den person man känner sig som och den person man vill vara?

RITA FÖRÄNDERLIGA SJÄLVPORTRÄTT!

HAN och HON i *Vem där?* hamnar plötsligt i den andras rum. För en stund byter de omgivning och får testa på att vara någon annan. De klär ut sig, leker rollerkar, och rör sig som sig själva, som den andra och som samma om vartannat. Är man bara en sak som människa, eller finns det flera versioner av en själv som är i ständig förändring? I denna övning får eleverna reflektera över identitet och genom estetiskt skapande undersöka vem de själva är.

Dela ut papper, pennor, målarfärg och saxar till eleverna.

Be dem rita eller måla ett självporträtt. Det kan vara i helfigur eller bara ansiktet, det bestämmer eleven själv. Det samma gäller bakgrunden eller miljön: självporträttet kan vara utomhus,

inomhus, i drömmarnas värld eller bara med en viss färg man tycker om. Det viktiga är inte att det liknar utan att eleverna tycker porträttet speglar den person de känner sig som och vill vara.

Be därefter eleverna rita eller måla ytterligare detaljer och personlighetsdrag på ett annat papper som de på ett eller annat sätt relaterar till och också ser som en del av dem själva. Detaljerna kan exempelvis vara ett öga med en annan färg, en hatt, en lös tand, färgade naglar, stora öron, en superhjältemantel, balettskor, snurriga tankar, m.m. Det kan också vara omgivningen som ändras genom andra färger och föremål såsom stjärnor, en fotbollsplan, småsyskon, en gitarr, osv. Detaljerna och personlighetsdragen klipper eleverna sedan ut så de kan placeras på självporträttet – och bytas ut om och om igen. Man kan t.ex. använda kludd för att fästa detaljerna på porträttet, eller så låter ni porträtten ligga på bordet.

När alla är klara kan ni ha vernissage och visa fram era föränderliga självporträtt för varandra. Låt dem som vill berätta lite om sina val och tankar.

REFLEKTERA ÖVER IDENTITET!

”Vem där?” En fråga som kan riktas både till en själv, sin spegelbild eller människor man möter. Vem är du, vem är jag? Kanske vem är vi? Frågor om identitet; vem man känner sig som eller hur man förstår sig själv, eller kanske vem man gärna vill vara, är kluriga frågor att besvara. Och kanske finns det inget facit, eller så finns det oändligt med svar...

REFLEKTERA OCH DISKUTERA I HELKLASS:

Vad betyder identitet?

Vad och vem är med och formar ens identitet?

Hur kan man ta reda på vem man egentligen är? Går det ens att säga ”det här är jag” eller ändras det hela tiden, eller litegrann då och då?

Har en människa bara en identitet eller flera? Om man har flera, hur fungerar det då? När har man den ena identiteten och den andra, osv?

Vilken roll spelar andra människor, både de man känner och dem man inte känner, för hur man förstår och upplever sig själv som person?

Tycker ni att föreställningen handlar om identitet? I så fall, på vilket sätt då? Kan ni komma med exempel från *Vem där?* då detta tema berördes genom dans, kostym eller rekvisita? Vad betydde det till exempel när de två personerna möttes och deras rum smältes samman?

SPEGLA VARANDRA!

När HAN och HON möts första gången är det som om de möter en spegelbild. De rör sig likadant, exakt samtidigt. Vem är egentligen vem? Är man sig själv, eller den andra, eller samma? I denna övning får klassen i par träna på att röra sig som varandras spegelbilder och härma varandras rörelsekvaliteter. En klassisk samarbetsövning från dans- och skådespelarträningen!

Be eleverna gå ihop två och två och ställa sig mittemot varandra. En av dem ska nu göra långsamma, enkla rörelser som den andra ska försöka spegla och härma så gott det går. Detta är en samarbetsövning som kräver djup koncentration från båda, så det handlar alltså inte om att göra det svårt för den som speglar, utan uppmuntra eleverna att sträva efter att röra sig så synkront som möjligt. Efter ett tag byter paren roll så den som ledde rörelserna förut nu får spegla och härma. Sätt gärna på musik.

FÖRDJUPANDE STEG

När dansarna rör sig synkront handlar det inte bara om att rörelserna är likadana utan också om att de görs med samma känsla eller kvalitet som man ofta brukar säga inom dansvärlden. Det finns flera exempel på denna typ av synkron dans i *Vem där?*

Gör plats i rummet så eleverna kan röra sig relativt obehindrat. Paren ska nu dansa och röra sig runt i rummet med olika känslor och rörelsekvaliteter, exempelvis snabbt, sorgset, svävande, segt, bubbligt, tungt eller lätt på tå. Båda i paret dansar, men det är den ena som leder dansens känsla. Den andra ska försöka härma denna känsla. Det är alltså inte själva rörelserna som ska vara likadana, utan mer sättet rörelserna görs på. Efter en stund byter paren roll så den andra får leda övningen och den andra följa med.



TEMA: *Dans, rörelse och mim*

GISSA KÄNSLOR!

Vem där? börjar med att HAN och HON går igenom varsin dörr, ställer ifrån sig sin väska och slår sig ner på en stol. Detta kan kallas en scenisk sekvens; ett mindre skeende i den stora berättelsen. Allt sker utan ord och dansarna uttrycker olika känslor i sekvensen med hjälp av mim och rörelse. I denna övning får klassen utforska hur man kan uttrycka olika känslor med hjälp av mim och rörelse i en scenisk sekvens.

Markera en yta på golvet som blir er scen. Placera scenen i närheten av något som kan fungera som dörr. Om inte ni använder en riktig dörr kan det vara ett skynke, en gardin, en mobil anslagstavla eller liknande. Man behöver inte kunna gå in och ut utan ”dörren” används för att kunna gömma sig innan man gör entré på scen. Ställ två stolar på scenen och ta fram något som kan användas som ”väskor”. Gör också plats för publiken.

Klassen går ihop två och två. Paret turas om att framföra sekvensen *gå in genom ”dörren”, ställa ifrån sig ”väskan”, sätta sig på stolen* framför resten av klassen är publik. Sekvensen är ordlös, men framförs med olika känslor. Här kan ni välja att göra två olika varianter: 1: paret kommer själva på den känsla de vill gestalta, eller 2: ni skriver olika känslor på lappar, paret drar en lapp när det är deras tur och slumpen avgör vilken känsla de ska gestalta. Uppmuntra eleverna att utforska hur känslorna kan uttryckas med hjälp av gester, mimik och kroppsspråk.

Eleverna turas om att framföra sekvensen inför varandra. Resten av klassen får nu gissa vilken känsla paret mimade.

Fortsätt övningen så länge ni tycker det är kul. Man kan gestalta samma känsla flera gånger; det finns ju inte bara ett sätt att uttrycka känslor på!

FÖRDJUPANDE STEG

Vill ni utmana er själva ytterligare kan ni fördjupa övningen genom att lägga till ytterligare en sekvens: färdmedelsekvensen. När paret satt sig på stolen börjar de leka att de åker någon form av färdmedel, precis som i föreställningen. Det kan vara en cykel, en häst, en racerbil, en pulka, ett rymdskepp, osv. Återigen får klassen gissa vad eleverna på scenen mimar och gestaltar!

PROVA PÅ BALETTPOSITIONER!

Klassisk balett utgår från fem grundpositioner som ser likadana ut i hela världen; fem med fötterna och fem med armarna. Dessa positioner kan man kombinera på olika sätt samt sätta ihop i olika följd, och tillsammans med steg, snurr och hopp blir det balettdans.

Börja gärna med att se *Det magiska huset*, avsnitt: Lär dig dansa balett (se länk under *Tips & Länkar*)

Gör plats i rummet och be eleverna sprida ut sig i rummet så de kan sträcka ut armarna utan att snudda varandra.

Titta på ritningarna över balettens grundpositioner och försök ställa er i dessa, en efter en. Börja med att bara ta fötterna, sedan bara armarna och slutligen kan ni sätta ihop fot- och armpositioner. Kanske kan ni också göra olika kombinationer såsom andra position ben tillsammans med första position armar.

När ni känner att ni har någorlunda koll på positionerna kan ni testa att dansa balettdansstopp: Sätt på balettmusiken (se förslag nedan) och rör er runt i rummet. När musiken stannar ska alla ställa sig en balettposition. Eleverna väljer fritt mellan balettens grundpositioner och kan kombinera precis som de vill. Några kanske vågar avancera och gå upp på tå.

MUSIKFÖRSLAG

Ur *Askungen* (Prokofiev)
<https://open.spotify.com/track/3sIFkR2uS8Rc8mOb-S8216y?si=15451796db7541fa>

Ur *Don Quixote* (Minkus)
<https://open.spotify.com/track/3TQAsGLvZ2pE9R-5tAkPqBv?si=b153b62d7d534829>

Ur *Törnrosa* (Tjajkovskij)
<https://open.spotify.com/track/3ZJyMuKRxzRD1S-Ru43dAZr?si=418316a1fe86465e>

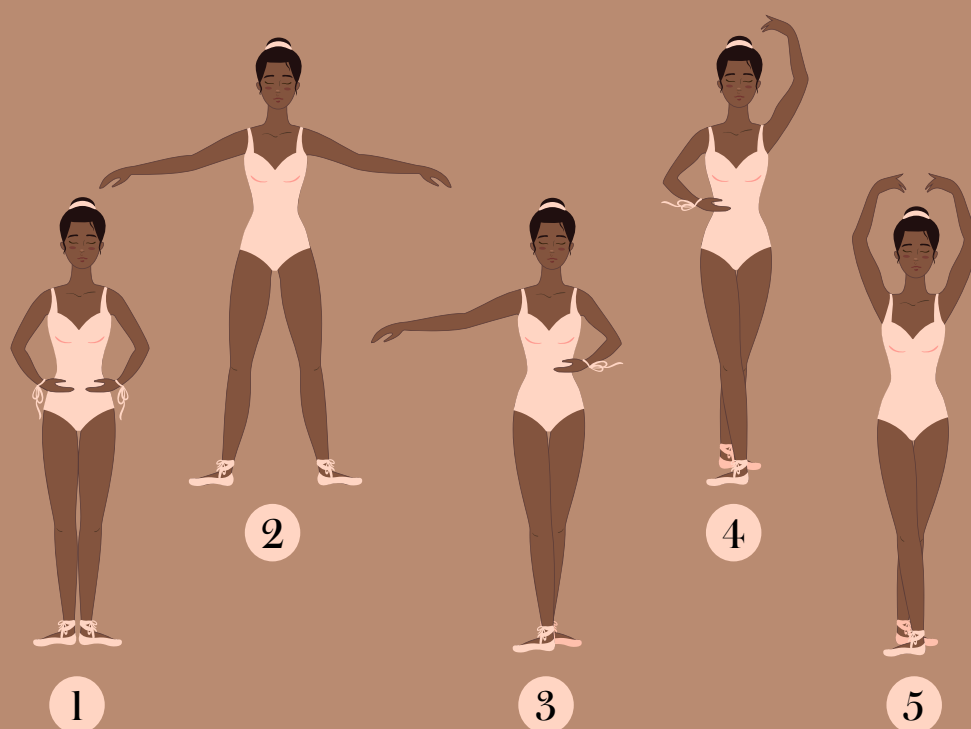
Ur *Romeo & Julia* (Prokofiev)
<https://open.spotify.com/track/7HSs4srn1qnZh-h7WRWBVok?si=66d4518d4b2f4d6f>

Ur *Manon* (Massenet)
<https://open.spotify.com/track/095K47xF8Kg-CV2WPPwTGFm?si=ad834e7945a24a05>

Ur *Giselle* (Adam)
<https://open.spotify.com/track/7EtLjnWYdD734PqCn-MXsPa?si=ee4396887b9a4049>

Svansjön (Tjajkovskij)
<https://open.spotify.com/track/5XN1CP87NBIPRjqB-GKqQ1E?si=07e68527007f44ca>

Nötknäpparen (Tjajkovskij)
<https://open.spotify.com/track/2oUX4i8ByoaDrH-Hz9z5Bga?si=377e9683c4144c1f>



SAMTALA OM DANS SOM BERÄTTARFORM!

Dans är en ordlös berättarform. Dansarna kommunicerar med sina kroppar, genom rörelser, mimik och kroppens placeringar i rummet och i relation till de andra dansarna.

SAMTALA I HELKLASS:

Vilka känslor eller viljor förmedlade dansarna genom de olika rörelserna? På vilka sätt uttrycktes dessa? Kom gärna med konkreta exempel från föreställningen!

Berättade dansen något om vem karaktärerna i föreställningen var? Hurdå? Fanns det till exempel några rörelser som var särskilda för de två olika personerna? Rörde de sig likadant, olika eller blandades det, och vad gav det för effekt?

I balett är musiken en viktig del av berättelsen. Den kan precis som dansen gestalta känslor och stämningar, skapa spänning och förlösning, och dansen och musiken är tätt sammanvävda. Hur upplevde ni att musiken och dansen hängde ihop i *Vem där*? Kan ni komma på några exempel där ni upplevde att musiken och dansen gick ihop och uttryckte samma sak, vad hände på scenen just då? Hur tror ni föreställningen hade varit om musiken hade låtit annorlunda, eller om den var helt utan musik?

Vad tycker ni händer när det talade ordet tas bort i kommunikationen mellan människor? Hur blir upplevelsen för publiken när det är dansen som berättar? Är det något särskilt som träder tydligare fram, vad i så fall?

Hur skapar man berättelser, stämningar och relationer genom rörelse? Kan dansen berätta saker som är svåra att berätta genom till exempel tal eller sång, vad i så fall?

NUDDA INTE MARK!

Både HAN och HON leker inte nudda mark. De lägger ut böcker på golvet i deras rum och balanserar på dem som vore det en hinderbana. Men de balanserar som balettdansare och rör både armar och ben som vore inte nudda mark en dans.

Börja med att tillsammans skriva ner vad som kännetecknar dans. Det kan vara balett, men också andra typer av dans. Hur rör man sig när man dansar? Vilka kroppsdelar är aktiva, och på vilket sätt? Är rörelserna eleganta, rytmiska, tuffa eller mjuka? Gör exempelvis en stor tankekarta på tavlan.

Gör sedan plats i rummet och bygg hinderbanor genom att lägga ut saker på golvet som eleverna kan balansera på.

Sätt gärna på musik.

Ge klassen i uppgift att ta sig genom hinderbanorna utan att nudda marken – och viktigast; att de gör det som dansare. Uppmuntra dem att undersöka och utforska hur en välkänd lek som inte nudda mark kan förvandlas till dans. Ska man snurra runt på ett ställe, ha händerna på att särskilt sätt eller ta steg i takt till musiken?

Fortsätt leka och dansa så länge ni orkar.

Avsluta gärna med att reflektera över uppgiften: Vad var roligast? Vad var svårt? Vad var överraskande? Vilka muskler använde ni? Utvecklade ni några tricks eller kom på nya danssteg?

TIPS & LÄNKAR

Det magiska huset – en webbserie från Unga Operan:

<https://www.operan.se/unga/det-magiska-huset/>

Kungliga Operans Spotify-profil med ett flertal spellistor:

<https://open.spotify.com/user/kungligaoperan?si=1f39fd38ead64fa3>